

פנדורה

עיתון לסבי

פברואר 2005

נשים וכסף

האם זה באמת
הולך ביחד?

דנה שבת ויסמין מקס
עם רשמים ומסקנות
מן הכנס הלסבי
הארצי

עדות מצמרדת מאת
יעל משעלי

ומהמיהן הקבועים
של דנה פלח, דליה
מרקוביץ, אביחיל
שפרבר, עדן ארזי,
ואחרות

יום האם הלסבי

אני לא יודעת מה אתכן, אבל אני אזכור את היום הזה, בוקר יום שני, ה-10 לינואר 2005, כשקראתי כי "בית המשפט העליון הכריע שטל ואביטל ירוס-חקק, זוג לסביות, יוכלו לאמץ זו את ילדיה של

השנייה". שוב ושוב קראתי את מה שכבר ידעתי, שהשתיים חיות יחד כבר חמש-עשרה שנים, שהן מגדלות את שלושת בניהם המשותפים, וששמונה שנים הן מנהלות את המאבק הזה, מאבק שמטרתו להפוך את משפחתן לשלמה וקוהרנטית מבחינה חוקית. כי מהבחינות האחרות היא כבר כזו. אני לא מכירה אותן אישית, אבל פעם אחת ביקרתי בביתן (לאחר זכייתן בתואר "יקירות הקהילה" לשנת 2003) ופגשתי אותן, את שלושת הבנים, ואפילו את החתול ואת התוכי. אני זוכרת שראיתי בית ככל הבתים. פגשתי אימהות ככל האימהות. כלומר, בית שבוודאי יש בו לצד האהבה והתמיכה והדאגה והמסירות, גם כעסים, קשיים, עייפות וביקורת. ולכן אני אומרת: משפחה שלמה וקוהרנטית. כי אני לא מכירה משהו שלם שאין בו גם מזה וגם מזה. כי אנחנו לא מדברות על אידיליות, אלא על החיים. ואולי זו הסיבה שהיה חשוב כל כך לבנות הזוג ירוס-חקק לעשות הכול כדי לעגן את השלמות והקוהרנטיות הזו גם בחוק.

אם הילדים שלי לא היו חולים ונשארים בבית למחרת, בוודאי לא הייתי שומעת מן החדר השני את חדשות ערוץ הילדים, בהן סיפרו בעברית פשוטה לילדי ישראל על הפסיקה שהתקבלה בבית המשפט העליון. הסבירו מהי "משפחה חדשה" ("שבה יש שתי אבות או שתי אימהות") ועו"ד אירית רוזנבלום מארגון "משפחה חדשה" הסבירה גם היא בעברית פשוטה וישירה כיצד נוצרת משפחה כזו ("כמו שמתאהבים זה בזה איש ואישה, כך קורה גם בין איש לאיש ובין אישה לאישה"), וכיצד משפחה כזו יכולה להביא ילדים לעולם, ואני עמדת שם, משתאה והמומה, מביטה בילדיי (שהם "רק" ילדים למשפחה "רגילה" שחיה בנפרד) מקשיבים בשוויון נפש ושואלים שאלות ענייניות ("אימא, יש גם בנק לביציות או רק לזרעים?")

טל ואביטל ירוס-חקק בבית המשפט העליון לאחר הפסיקה. אימהות ככל האימהות

– ושואלת את עצמי איפה הייתי אני בגילם, ואיפה היינו כולנו לפני רבע עשור, ואפילו לפני שמונה שנים, כשטל ואביטל האמיצות החלו בתהליך המתמיד והעיקש שלהן. עברנו דרך ארוכה. את היום החשוב הזה אולי נזכה לחגוג בכל שנה כ"יום האם הלסבי". בכל זאת, אלו הן זוג לסביות שעשו את זה בשבילנו, הן ועורכת הדין שלהן עירא הדר. ועם זאת, המשפט שאני קוראת ("מהיום אימהות לסביות בישראל יוכלו לאמץ באופן חוקי את ילדיהן הלא-ביולוגיים") נשמע לי אבסורדי. אבסורדי, משום שילדיהם של טל ואביטל לא בודקים בכל בוקר מי משתייהן ילדה את מי, וגם אם כן, איזו משמעות כבר יש לזה, מלבד ביולוגית! זו רק הביורוקרטיה שיכולה לחלחל וללכלך את חיי המשפחה השלמים והקוהרנטיים שלהן. ולא רק זה מעבי על שמחתי. בהמשך היום אני קוראת את התגובות הנרגשות בפורום הורות הומו-לסבית ובשאר הפורומים, מדברת עם חברות ועם בני המשפחה, ונותנת דרור לשמחתי, עד שחברה שולחת לי מקבץ של תגובות נאצה שהתפרסמו בדפי החדשות באינטרנט. אני חושבת שאחסוך מכן את הציטוטים החשוכים והנאלחים שנכתבו שם, אבל מה לעשות, גם אנשים אלו חיים סביבנו, ותחת שם בדוי הם יכולים לתת דרור לדעות שלהם, המעידות על בורות, שנאה, פחד, ובערות שאין כדוגמתה.

מעט מן הבערות הזו יכולתי לראות כשביקרתי בכנס הלסבי השלישי שנערך בישראל בדצמבר. הגעתי עם ילדיי לבית מלון בנתניה, שם התקיים הכנס, ואשר בו התארחו גם אנשי חברה כזו או אחרת. גם כאן לא אפרט אילו תגובות (שקטות, לרוב) קיבלנו מהם ומצוות המלון, אך העובדה שהכנס הזה התקיים בסוף שנת 2004, וחודש אחר כך, בפתיחת שנת 2005 התקבלה הפסיקה החשובה, מדברת בעד עצמה: אנחנו כאן. בבית המלון בנתניה, בבית המשפט העליון, בערוץ הילדים בטלוויזיה. חלפו כמה ימים, והנה התבשרנו גם כי האתר "Go Gay" הפך לגוף התקשורת ההומו-לסבי הראשון שזכה להכרה ממסדית בישראל. עכשיו כולם יכולים לראות ולשמוע, לקבל או שלא לקבל, אבל זוהי עובדה חיה ומציאותית, שלמה וקוהרנטית, שאין להתעלם ממנה עוד, או כפי שאמרה טל ירוס-חקק לאחר הפסיקה בבית המשפט: "האמירה הבוקר היא שהחברה מקבלת אותנו ונותנת גושפנקה. כנראה שההחלטה היא פרי של תהליך שהחברה הייתה צריכה לעבור." מוזל טוב. לנו. למשפחת ירוס-חקק. וגם למדינת ישראל.

בשער: קולאז'. יעל רוזן (בן-ארי)

עיתון פנדורה - מגזין לסבי דו-חודשי
גיליון מס' 12, פברואר 2005

המזל: קל"ף - קהילה לסבית פמיניסטית
CLAF - Community of Feminist Lesbians
P.O.BOX 22997 Tel-Aviv, 61228 Israel
Tel: 050-7512840, 054-4204647

עורכת: לילך גליל
עורכת משנה: עינב זילבר
מעצבת גרפית: יעל רוזן (בן-ארי)
חברות מערכת: נילי יקיר, דליה מרקוביץ',
דנה שבת, עדן ארזי, ויויאן, איילת טרסר,
מיכל אבס, דנה פלג
לתגובות, הערות והארות:
ת.ד. 22997 ת"א 61228,
או באימייל: pandora2003@walla.co.il

קלאף

محمدة المقلات النسبة

לוח האירועים של קל"ף, שפורסם בעבר
בעמ' 11, מופץ כעת בנפרד.
פרטים על אירועים ניתן למצוא באתר
של קל"ף, שכתובתו:
www.gay.org.il/claf

הפקת העיתון והוצאתו לאור
מתאפשרת הודות לתרומה
מיוחדת, וכן, בסיוע תרומה
של עיריית תל-אביב יפו

עריכת דין

אילת טרסר, עורכת דין משפט אזרחי ומסחרי

- ייצוג בבתי משפט.
- תכנון ובניה, ליקויי בניה.
- חוזים והסכמים בתחומים שונים.
- מקרקעין, דירות, מיסוי מקרקעין, בתים משותפים.
- תכנון נכון של העברת זכויות ונכסים במשפחה.
- סיוע וליווי בהקמת חברות ושותפויות ובניהולן.
- ירושות וצוואות, ניהול נכסי עזבון, תכנון ועריכת צוואות.

סניפים בחיפה וברמת גן
טל': 04-8682002, נייד: 054-5331863
ayelet@zahav.net.il

שייכת

במשך שנים לא הרגשתי שייכת. לשום מקום. בכל מקום שהייתי בו. לא משנה עד כמה הייתי חלק ממנו, הרגשתי זרה. תחושה ברורה ש"אני לא שייכת לכאן". לאמיתו של דבר, היה בסיס לתחושה הזו. אז, בארון, הדמות ששיחקה בחוץ לא הייתה אותה הדמות שהרגישה את אי השייכות. זו שהרגישה הייתה עמוק בתוך הארון, רועדת מפחד, כשבראשה מתנגן השיר של Radiohead:

But I'm a creep, I'm a weirdo / What the hell am I doing here? / I don't belong here...

בדצמבר האחרון, בהפרש של מספר ימים זה מזה, קרו שני אירועים שבהם הראשונה הרגשתי שייכת. הראשון הוא הכנס הלסבי שנערך בנתניה. הגענו לשם ילדי, בת זוגי ואני. ופתאום, המון פרצופים מוכרים, מחייכים. אני חושבת שזה מה שעשה את ההבדל. ההיכרות עם חברות בקהילה. פתאום את רואה סביבך נשים שאת מכירה מאירועים אחרים, שאיתן את יכולה לשוחח, לצחוק, לשתות כוס קפה, לנהל שיחת חולין. הכול היה פתאום כל כך פשוט וטבעי. ואני שם, שייכת, מוכרת, חלק מהקהילה.

יומיים לאחר מכן נערך בירושלים (!), בפעם הראשונה בהיסטוריה, ערב קריאה בטקסטים עבריים העוסקים בניידות מגדרית. הייתה לי הזכות להיות בין מארגני הערב והכבוד להנחותו. בית הקפה, השירים והסיפורים שנבחרו בקפידה, האתנחתא המוזיקלית וקטעי המשחק המדהימים שנכתבו במיוחד עבור הערב, הפכו אותו להצלחה מדהימה, ומה שחשוב יותר, הפכו אותו לנדבך נוסף בבנייתה של תרבות/קהילה טרנסג'נדרית בארץ. גם כאן הרגשתי שייכת, שייכת לבנייתו של משחור חדש, שייכת גם לקהילה, שלאחר הרבה שנות חיים בצל היא סוף סוף מתנערת, יוצאת לאור, ומתגבשת.

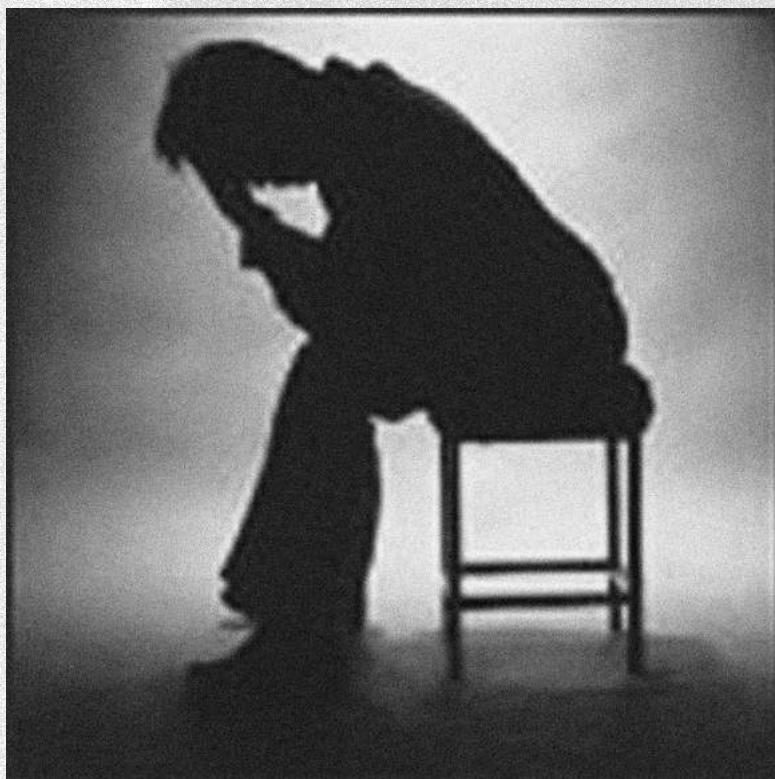
edenarazi@walla.com

האמת תשחרר אותי יעל משעלי

אחר. (האם גוף הוא רק זין?) אולי אם לא אחשוב על זה במילים זה לא יתקיים. לא אוכל לספר על זה לאיש ואמנע מעצמי לשוב ולחוות את זה. אני לא זוכרת אם אמרתי לו לא, אולי אם לא אמרתי לא אז הוא יכול לחשוב שאני רוצה שיעצרו אותי ברחוב, יחסמו את דרכי ויגררו אותי בכוח אל מאחורי משאית של תנובה שמביאה חלב שכיף להתעורר איתו בבוקר. הפרסומת הזו כבר לא מכוונת אלי. אולי אצחק ומישהו יעבור ויציל אותי. אבל מי

יציל לסבית מרוקאית שיש אפשרות סבירה שהיא נגועה. אני מסתכלת לראות אם השפעתני עליו ומיד מסיטה את עיניי. רק אל תסתכלי עליו, שלא יהפוך לפנים, שיישאר רק גוף שנכנס אלי, אבל אני לא רוצה שהוא ייכנס לי לגוף, אני רוצה לצרוח ושכולם ישמעו שאני מסרבת לשכב איתו כמו שאני מסרבת לשכב עם כל

לא משנה מה יהיה, מעכשיו אני אהיה האישה שנאנסה. הנאנסת. הגוף שלי, שהיה עד עתה מקור כוח, יהפוך להיות מלכודת עכברים

הגברים, אני רוצה לצרוח ולשמוע את הקול שלי, אני רוצה להיות חזקה בגוף, להכות אותו עד שימות, לחדור לו לגוף, למחוק אותו כאפשרות. מי יידע את זה. מי יזכור אותי. אין אף אחד בעולם שידוע היכן אני כעת. עדיף שלא אנסה להיות הגיונית. מותר לי להגיד לא? מותר לי לרצות?

שני פנסים האירו על הכיוון הנגדי כמו עיוור שמחזיק נר בהפסקת חשמל. אני לא מרגישה דבר מלבד השקט המגבש את גופי ומקשיח אותי כלפי חוץ ובה בעת צובע אותו בלבן נקי. אולי היקרים לי יכתבו לי עליו מילים יפות. זהו, לעולם לא אהיה בחוץ עוד, לעולם לא אחוש מוגנת; ללא תמיכה.

*

אני מגיעה הביתה. מדליקה את האור ומכבה את הרדיו. כולם חושבים שיש אנשים בבית ולכן לא פורצים אלי. איך זה שאני מצליחה כל יום לא להיאנס. מצליחה להגיע הביתה בריאה ושלמה. פה אני מוגנת לפחות עד מחר. אולי מחר לא אלך לעבודה.

*

שחר מגיע הביתה. הוא שמח לראות אותי. הוא מחבק אותי בעדינות וחושב עלי דברים טובים. אני מחייכת אליו בוהיות, מתוך סכנה, כי אני יודעת שאם אחייך יותר מידי, אולי אצטרך לתת את גופי גם לו.

אני מחפשת יותר מקלט מפני השתיקה. אני מתבצרת בה. "אם תהיי בשקט, זה ייגמר מהר."

אני חושבת מה: אם זה יקרה, אני אגמר לאט. עיניו הכחולות, הקפואות, צורבות בבשרי. למה לבשתי את החולצה הזו, אני כמעט מגישה לו את בשרי. מתחת לחולצה הזו יש חלקים בי שהייתי רוצה לחלוק רק עם נשים. מותחת את החולצה, מנסה לכרוך אותה סביב צווארי כצעף, משוועת לבד גדול, בו יכולתי להתעטף, לחנוק אותי, אותי. "לא כדאי לך לשכב איתי. אני

מרוקאית. אתה יודע שלמרוקאים יש ריח רע וכל מיני מחלות. אנחנו נולדים מלוכלכים." ניסיתי להיות ברורה, אך המילים נחלשו בפי. הרגשתי איך ההתנגדות שלי נמסה ואני הופכת כנועה. הוא אמר בשקט: "תתפשטי". ידיו החלו להפשט את עצמו, כאילו ראה שמילותיו מאבדות משמעות בהדירתן אלי. מיד חשבתי איזו מפונקת הייתי ואיך הרשיתי לעצמי לחשוב שהחיים שלי לא היו מספיק טובים, ואיך גם הדברים שהיו רעים היו הפיכים, ואיך מעכשיו כל החיים שלי ישתנו, יהפכו בלתי הפיכים. לא משנה מה יהיה, מעכשיו אני אהיה האישה שנאנסה. הנאנסת. הגוף שלי, שהיה עד עתה מקור כוח, יהפוך להיות מלכודת עכברים.

"אתה לא רוצה לשכב איתי," גמגמתי. החושך לחלה את עיניי. "אני לסבית. אני חולה, זה מדבק. זה ידוע. לכל ההומואים והלסביות יש את המחלה. זאת מחלה שגומרת אותך. לא משאירה כלום. לא כדאי לך, בשביל מה," קיוויתי. הוא לרגע עצר, לא הגיב, אולי הוא לא מבין עברית. נזכרתי כשהוא אמר 'תתפשטי', חשבתי שאולי זו המילה היחידה שהוא מכיר, אולי הוא למד אותה במיוחד. ניסיתי לשחזר מבטא שיכולתי לשמוע במילה היחידה שאמר ושהפכה את הסיטואציה לחד משמעית באימתה.

"לא כדאי לך להיכנס אלי כי אתה בטוח נדבק. אני חולה, נגועה בנגיף, לסבית מרוקאית, מלוכלכת, חולת איידס. שכבתי עם הרבה מאוד גברים ונשים, הגוף שלי מזוהם, רק ההומואים ולסביות נגועו בי, אתה תידבק, תהפוך להיות הומו, תהפוך לאישה."

למה הלכתי ברחוב הזה, למה החולצה הזו, למה אני לא חושבת קדימה, למה בגדים שכל כך קל להוריד, למה יצאתי מהבית, למה אין לי גבר גבוה ורחב שהולך לידי, מדבר במקומי, חושב עבורי, מייצג אותי בפני התובעים ממני את גופי. אני צריכה מישהו שנראה כמו בעלי, שנראה כאילו אני כבר שייכת לו, לבעילתו הבלעדית. זה לא אונס מה שקורה כאן. זה לא יכול להיות אונס, כי כלום כאן לא נראה כמו בטלויזיה, זה כמו סרט נע, בלי קשר אלי, יש כאן חוקים של עולם בדיוני שאיני מכירה, אולי זה לא באמת קורה, אני יכולה להיות במקום אחר, אני יכולה לחשוב שאני מישהו אחר שזה לא יכול לקרות לו. הגוף אינו חלק מהנפש שהיא אני, אני פשוט צריכה להאמין שזה לא קורה ואז זה לא יקרה, אני אהיה במקום אחר, הנפש היא בלתי חדירה, רומאית אפילו. אולי אם לא אתנגד זה לא יהיה אונס. אולי לשכב עם גברים זה לא מוות, אולי זהו יעודי, לשכב עם גברים ולהביא לאימא שלי ילדים שהיא תוכל לטפל בהם ואז סוף סוף אהיה הבת שהיא תמיד חלמה עליה ולא הצליחה ללדת, יהיה לי ולה בן עם עיניים כחולות ועור דבש וכולם יחשבו איך העור שלנו משתלב יפה לגווני שקשה להאמין שנוולדים איתו. אני אהיה גורמלית סוף סוף. אישה במובן העמוק של המילה. זה סקס, מה שאי אפשר לעשות עם אישה. חדירה של גוף אחד לגוף

הכנס הלסבי שלי

| דנה שבת

כולנו היינו לסביות שרצו לעשות משהו למען עצמנו. ההבנה כי ההצלחה טמונה בנתיניה קטנה של כל אחת מאיתנו, הפכה את הכנס הלסבי הארצי למרגש ולבעל ערך, הרבה יותר מעצם קיומו / דנה שבת מנסה להבין מהי הצלחה ומה כל כך ריגש אותה בכנס הלסבי השלישי שוערך בישראל

של ניצחון שלנו, כקבוצה, ואני מאמינה כי כל הנוכחים במלון באותו סופשבוע לא יחשבו על לסביות בעתיד מה שחשבו עד היום. כמו את מצעד הגאווה, גם את הכנס הלסבי לא הייתי רוצה להסתיר במקום מבודד ומנותק מן ה"עם". תכני הכנס נועדו לנו בלבד, אך המקום שבו יתקיימו התכנים הללו אפשרי גם במרחב שאינו תמיד אוהד או רגיל אלינו, אבל נאלץ לקבל וגם להתרגל זה לזה. ממש כמו בחיים עצמם, ולא רק בתל-אביב.

ההפסד הגדול

הקושי הגדול שנבע מן הכנס הלסבי השלישי היה ההפסד הכלכלי. אם היינו חברה עסקית שבודקת את הכנס במונחים כלכליים בלבד, אפשר היה לומר שהוא היה כישלון מוחלט. בתום התחשיבים הסתבר, כי בשלושת ימי הכנס הפסידה קל"ף (המממנת של הכנס) 13 אלף שקל. הכנס לא השיג מספיק חסויות ומימון מקרנות, ככל הנראה בשל לוח הזמנים הצפוף שנעשה בזמן שיא של שלושה חודשים בלבד. לקחים הופקו גם לגבי אופן פרסום הכנס והמסיבה, שמייעוט המשתתפות בה גרם להפסדים כבדים, ולגבי תמחור הכנס כולו. בסופו של הכנס, כאשר התגלו ממדי ההפסד, נעשו מאמצים לצמצום, אך היה זה כבר מאוחר מדי. גם כאן עולה השאלה, האם תיתכן פעילות לסבית התנדבותית שתצליח גם כלכלית. האירוע "צורה לך" – תערוכה ומסיבה שארגנה קל"ף לפני כחצי שנה – מעיד שכן, משום שגם אם לא השיג רווחים גבוהים, בסופו של דבר היה מוצלח מבחינה כלכלית. בישיבת הפקת הלקחים התלבטו הנוכחות אם לקרוא האירועים הבאים כדאי יהיה לשכור מפיקה או צוות בתשלום. ייתכן שבמקרים מסוימים ראוי לעשות זאת, אך אין ספק שמהווה בתחושת ה"ביחד" ייפגם. כאמור, הכול עניין של רווח והפסד, והשאלה הגדולה היא כיצד אנחנו מגדירות "רווח" ו"הצלחה".

ההתנדבות - ושכרה

על הכנתו של הכנס עמלו 20 מארגנות וכ-70 מתנדבות בסך הכול. ויויאן ואורה, מפיקות האירוע, עבדו במתכונת של משרה מלאה למשך כחודשיים, וללא כל תמורה כספית. יערה חוצן עמלה רבות על גיוס המרצות, ויעלה יחב עשתה עבודה מצוינת בגיוס מתנדבות. ארבעתן לא נחו לדקה בכנס עצמו. כל הסדנאות והפעילויות השונות הועברו בהתנדבות על ידי הנשים, ולסיכום אפשר לומר כי ההתנדבות הייתה חלק בלתי נפרד מחווית הכנס עצמה. עם הנתונים הללו מול עיניי אני יכולה שלא לשאול את עצמי, מדוע אנחנו תמיד מתלוננות שלסביות לא עושות מספיק, שקשה להוציא אותן מהבית, שקשה לשכנע אותן להתנדב. הרי העובדות מדברות בעד עצמן – נשים רבות מוכנות לעזור, לסייע, לתרום ואף לעבוד קשה. הרווח שלנו אינו נמדד רק במונחים כלכליים, ואני, למשל, הייתי שותפה בהפקת הכנס הזה, בין השאר, בגלל החברה. ישיבות ההפקה התארכו לעתים אל תוך הלילה, הרבה מעבר למתוכנן, וגרמו לכאב ראש לא קטן. ובכל זאת, פגשתי שם נשים מקסימות, וביחד צחקנו, התווכחנו, והקשבנו לרעיונות השונים. ניתנה לי במה להעלות רעיונות משלי, שאחר כך ראיתי אותם מיושמים. כשחזרתי הביתה אחרי לילה כזה, שהפגיש אותי עם עצמי ועם כל כך הרבה נשים מרתקות, הרגשתי אנרגיות עצומות, הרבה יותר מאשר אחרי עוד סתם מפגש חברתי. אמנם אחר כך היה צריך להעביר מיילים, לטלפן, לחשוב, ולנסח על חשבון זמני הפרטי וללא תמורה כספית, אבל אני לא מכירה הרבה סוגי בילוי דומים, שבצדס רווח אישי כה גדול – חברות, גאווה, סיפוק אישי והתרגשות.

גם באירוע עצמו העבודה לא פסקה, וגם כאן הכול נעשה בהתנדבות. כולנו היינו לסביות שרצו לעשות משהו כדי שכולנו נוכל ליהנות. ההבנה כי ההצלחה טמונה בנתיניה קטנה של כל אחת מאיתנו, הפכה את הכנס הלסבי הארצי למרגש הרבה יותר ולבעל ערך רב יותר מעצם קיומו. כולנו היינו שותפות לידיעה שיש לנו מקום, שיש לנו מה לעשות, שיש לנו היכן לתרום. אני, לפחות, יכולה להגדיר את זה כהצלחה.

נגיד שיש לכן כ-20 נשים מתנדבות, שלושה חודשים, כמעט אפס תקציב, ניסיון מועט, ורצון גדול להקים כנס לסבי ארצי שלישי, לאחר שהאחרון התקיים לפני חמש שנים. מה הסיכוי שהמשימה תצליח? לדעת כוח המשימה של הכנס הלסבי, המשימה הצליחה, ובגדול. אין ספק שהיו תקלות ויש הרבה לקחים שניתן להפיק מן הכנס הזה, אך רוח ההתנדבות והעשייה שפעמה בקהילתנו הקטנה, השסועה, והפסיבית בדרך כלל, הייתה מדהימה.

אם תשאלו אותי מה היה כל כך טוב בכנס הזה, אני אומר שהמגוון הוא שעשה אותו כל כך מיוחד. מגוון הגילאים, מגוון המקומות מהן הגיעו באות הכנס, מגוון הדעות, מגוון הפעילויות שהתקיימו בכנס, ומגוון התכנים בהרצאות. אני מאמינה שרק במקום שהוא שלנו בלבד, יכול להיווצר מגוון כזה, בו אוכל להיחשף לנשים ולדעות שלרוב אינני חשופה אליהן. ואם תשאלו אחרות, תגלו שכל אחת נהנתה מאספקטים אחרים של הכנס (מלבד יעל, שנהנתה פשוט מהכול)...

"אני שמחה שנשים נהנו", אומרת אורה כהן, אחת ממפיקות האירוע בישיבת הפקת הלקחים שהתקיימה כשבועיים אחרי הכנס, "אני שמחה שנוצרה תקשורת בינאישית. בסופו של דבר, הכנס זרם והיה טוב, וזה שכרי". ויויאן, אף היא ממפיקות האירוע, אמרה כי המטרה שלה בכנס הייתה להחזיר לקל"ף את שמה הטוב, ו"לשים אותה על המפה", שאפשר יהיה להתגאות בה. "לפי התגובות, ולפי חידוש החברויות, אני חושבת שהמטרה הושגה".

מלון? בנתיניה?

אך לא הכול זרם על מי מנוחות. קיום הכנס בבית מלון בכלל, ומלון כרמל בנתיניה בפרט, היוו את מוקד רוב הביקורות, ולא רק בשל תפקודו הלקוי והבעיות שהתעוררו בחדרים. עצם קיום הכנס במקום "בורגני" שכזה הפריע למשתתפות, שטענו שהוא קר ומנוכר, וגם העלה את מחיר הכנס ומנע מרבות להגיע. נוכחותם של גברים אורחי המלון במתחם הכנס הפריעה לחלק מן הנוכחות בשל הערות בלתי הולמות, וכך גם ההתחככות עם באי השבת-חתן שהתקיימה במקביל, אף על פי שזו יצרה גם אינטראקציה מעניינת. יתרונות אפשר היה למצוא במרחב הפיזי של המלון, שכלל לובי רחב ומקומות ישיבה, ואפשר מפגש נוח ושיחות מגוונות.

עצם הבחירה לקיים את הכנס בעיר כמו נתיניה העלתה אף היא שאלות, כמו האם נכון יהיה לקיים את הכנס הבא במרכז או בפריפריה. ייתכן שעל מנת לעודד לינה במקום רצוי יהיה לבחור במיקום מבודד יותר, או לחילופין, לערוך כנס ללא לינה בעיר מרכזית. כמו כן, כדאי למצוא מקום שיתאים לצרכיהן (ולכיסן!) של הנשים. כל בחירה תשפיע בהכרח על קהל היעד, וייתכן שאף על התכנים. לטעמי, יש משהו בשהות הלילית בצוותא שלא ניתן להשיגה בכנסים יומיים. כנס הכולל לינה מאפשר גם הגעה של נשים ממקומות רחוקים יותר. אין לי ספק כי החריגה הקלה הזו אל הפריפריה תרמה רבות להטרוגניות. באופן אישי, אני חולמת על כנס בסופשבוע קיצי על חוף הכינרת, כאשר מחירי הלינה מדורגים – מי במלון, מי באכסניה, ומי באוהל על החוף.

שאלה נוספת שהתעוררה הייתה בעניין המרחב שבו התקיים הכנס: האם רצוי לנטרל את המקום מ"זרים" שעלולים להעיר הערות הומופוביות ומעליבות? האם רק במרחב סטריילי שלנו נוכל להיות באמת אנחנו ולהרגיש חופשיות? לי לא הפריעה ההתחככות בורים – גברים או נשים – ובאופן אישי לא חשתי בהומופוביה. אין ספק שהערות או מבטים יכולים להיות בלתי נעימים, אך נדמה לי כי כקבוצה קל הרבה יותר לעמוד מולם. אני רואה באפשרות להתארח במלון שומר מסורת סוג

dadash@013.net

מקן השאלות העיקריות שהכנס העלה?

- האם אירועים לסביים מוצלחים יכולים להתקיים רק בתל-אביב או גם בפריפריה?
- האם אירועים לסביים צריכים להבטיח מרחב בטוח או שניתן לקיים בהצלחה גם במרחב מעורב?
- האם אירוע שמאורגן על בסיס התנדבות בלבד נדון לכישלון כלכלי?
- והאם הכסף הוא המדד להצלחת הכנס הלסבי?

מה אפשר לעשות על מנת לעזור בכיסוי הגירעון של הכנס?

- להצטרף לקל"ף או לחדש חברות, בעלות של 100 ₪ בשנה.
 - ניתן עדיין לרכוש חולצות של הכנס בעלות של 30 ₪ לחולצה.
 - מומלץ להגיע לפעילויות של קל"ף, ולשלם מחיר סמלי להשתתפות.
 - ניתן ליזום פעילויות שונות בכל מקום בארץ, ולעודד יותר נשים להגיע לפעילויות.
 - ניתן לתרום לקל"ף (על כל תרומה מעל 500 ₪ תקבלו רישום מקורי של רפי פרץ).
- נשות ההפקה ו"פנדורה" ישמחו לקבל מכן תגובות על הכנס שהיה, ואם יש לכן הצעות לשיפור. לתרומות: 050-7512840

וסי לא באה?

יסמין סקס יצאה לחפש אחר הנשים שלא הגיעו לכנס הלסבי. סיבותיהן, שכבר אינן שמורות עמן, מהוות חלק מתמונתה של הקהילה הלסבית העכשווית. קבלו אותן | יסמין סקס

"כשהשתתפתי בכנס על הומוסקסואליות ב-1989, מצאתי את עצמי מספרת לידידי קודם לכן שאני נוסעת לייל להיות לסבית, מה שכמובן לא בא לומר שלא הייתי כזו לפני כן, אלא שבאופן כלשהו, כשדיברתי במסגרת הזו, הייתי לסבית בצורה מוחלטת וגורפת יותר, לפחות באותם רגעים."

ג'ודית באטלר, מתוך "חיקוי ומרי ג'נרלי". "מעבר למיניות" בעריכת עמליה זיו, יאיר קידר ואורן קנר

מודה, כנסים עושים לי את זה. אך האומנם הייתי "לסבית בצורה מוחלטת וגורפת יותר" בכנס הלסבי השלישי? אני בספק. יש משהו ביותר מדי לסביות ובפחות מדי מקום שגורם לי להרגיש דווקא ההפך. אני מרגישה הרבה יותר לסבית דווקא בעזרת הנשים בבית הכנסת, או בחדר הומה בחורים. וכך, למרות התכנונים והארגונים הטכניים, הכריעו הסקרנות והרצון לקחת חלק, ולא יכולתי להרשות לעצמי לוותר על "הכנס הלסבי". בדרך חזרה הביתה, במכונית לתל-אביב, שאלה חברה למושב האחורי: "מה עשיתן בכנס?" לאחר שסיפרתי כי הצגתי את הסרט מור/נוגה, השתתפתי בפאנל קולנועניות והעברתי את ההרצאה "אונס מעבר לפינה" על ייצוגי אונס באופרות סבון, וזוגתי השתתפה בפאנל הסיום, אמרה החברה בהפתעה: "אתן הכנס!" בעודי מנסה להתנער מהקריאה הזו ומכל ניסיון לשייך אותי לכנס ואותו אלי, החלטתי כי יהיה מעניין לשוחח דווקא עם אותן נשים שלא הגיעו לכנס, להציץ בכנס מנקודת מבט אחרת.

פריכריה, בחירה אסיצה

"לפי דעתי, אחת הטעויות המרכזיות בשיווק הכנס הלסבי הייתה הסיסמא שלו: 'מתי בפעם האחרונה בילית עם 500 לסביות...' לי זה נשמע מספיק מפחיד ומטביע בשביל לא לבוא", אומרת הלה וקס.

התלבטת בכלל אם להגיע?

"הקונפליקט הראשוני אם להגיע או לא היה תלוי בגבול הדק שבין היכולת של הדיונים להיות מדהימים ומרתקים ובין היכולת שלהם לשעמם אותי עד מוות". ואז מצטרפות גם הסיבות הכלכליות: "אני מתעקשת לעבוד בעבודות חברתיות שלא מכניסות יותר מידי כסף. לכן, לוותר על משמרת, זה לוותר על מעט כסף שגם ככה אין ממנו הרבה. העדפתי להכניס לקופתי המתדלדלת ולא להוציא ממנה."

את מצטערת שלא באת?

"האמת שלא יצא לי לשמוע יותר מידי דברים על הכנס מאז, שזה בפני עצמו אומר הרבה."

מניפסט בקצרה?

"בעיניי, הבחירה בנתניה, על אף היותה מורכבת, הנה בחירה אמיצה. ליציאה מהביצה התל-אביבית יש משמעות חשובה בעיניי. אם יש שאיפה לפעילות, לשילוב ולנראות טובה יותר, זוהי הדרך: להיות בכל מקום, ולא רק בתל אביב."

מנגד אומרת אריאל פנחס, "סטודנטית רווקה ומחפשת" כהגדרתה, שלא הגיעה לכנס למרות שרצתה, כי "נתניה זה חור מבחינתי, משהו שדורש נסיעה בכמה אוטובוסים, או מוניות שירות באמצע הלילה." אריאל מצטערת שלא הגיעה, "אני חושבת שפספסתי", היא מודה. הצעת הייעול שלה יכולה להישמע בערך ככה: "תל-אביב, תל-אביב, תל-אביב", והיא מפרטת: "שהכנס הבא יהיה במקום שקל להגיע אליו באוטובוס, ורצוי לא יותר מעשרים דקות מאזור רמת גן..."

וטינה אומרת: "נתניה נשמעת לי מקום מה-זה לא סקסי, הכנס הזה זו חוויה שיכולה לעשות דה-סקסואליזציה לכל דבר. נתניה זה מקום שרק לסביות יארגנו בו כנס. בחירת המקום היא-היא אומרת הכול לגבי ההתכוונות, הצורה והתוכן." טינה מבחירה כי היה לה ברור שלא תגיע לכנס של "זקנות פמיניסטיות", לדבריה. "כל כנס שמכנה עצמו לסבי, ולא מתשאל את המקום של הכינוי 'לסבי', הוא כבר מקום שמייצג פוליטיקה שאני לא חלק ממנה. אם אחרי תיאוריות קוויריות אפשר להגיד בקלות כזאת 'לסבי', זה נראה קצת חבל ועצוב."

אוננות או נסות

בר היא סטודנטית צעירה שלא הגיעה לכנס. "תיאורטית, רציתי להגיע. היו כמה אטרקציות מושכות ומעניינות. מקום מלא בלסביות עדיין מצטייר בעיניי כחלום". אבל בסופו של דבר, היא

לא הגיעה. "אף פעם לא הייתי בבית מלון, אני לא בנאדם שיוצא לסופי שבוע", היא מציינת, ומזכירה גם את ההיבט הכספי, ואת המיקום, כבעיות טכניות עבורה. "האמת", היא מוסיפה בחשש, "פחדתי גם שבסוף זו תהיה התכנסות פלצנית סביב אותם נושאים שאני כבר מכירה". למרות זאת, ובתקווה לתקופה פנויה יותר ולרווחה כלכלית, היא מתכננת על הכנס הבא.

מניפסט בקצרה?

"מעצבן אותי שהכנס הפסיד כסף. נשים באו והתאמצו בשביל הכנס. לא היה צורך לדעתי בתשלום של כל אחת 'לפי יכולתה'. כמו קומוניזם, זה טוב רק בתיאוריה. וזה חלק מתרבות העשייה בכלל בקהילה."

טלי מלכה, מדריכה בארגון הנוער הגאה, גם כן רצתה להגיע. "הנושאים נשמעו ככאלה שמעסיקים אותי, מטרידים אותי, מעניינים אותי. זה העולם שלי וחלק מהאג'נדה החברתית שלי."

ובכל זאת?

"הפעילות של קבוצת הנוער שאני מנחה היא במוצאי שבת ולא רצינו לבטל אותה, ובטח שלא יכולתי להפסיד אותה."

את מצטערת שלא היית?

"כן, אבל אני מרגישה שבמקומות אחרים בחיים שלי אני משלימה את החסר. אני כל הזמן עסוקה בנושאים האלה, אני לא צריכה את הכנס בשביל לעסוק בזה. אני מרגישה שהפעילות שלי עם הנוער ממלאת אותי בהמון סיפוק והנאה. השאיפה שלי היא שתהיה פה קהילה הומו-לסבית-בי-טרנס סובלנית, משתפת פעולה, ומקבלת את מי שחלק ממנה ואת מי שמחוץ לה."

גם את שז, יוצרת מקומית, לא זכינו לראות בכנס.

תכננת להגיע?

"כן."

ומדוע לא הגעת בסופו של דבר?

"הוזמנתי להנחות סדנה, עניתי בחיוב, אבל אף אחת לא יצרה איתי יותר קשר. זאת לא הפעם הראשונה שמשוהו כזה קורה לי דווקא במסגרות הקריות פמיניסטיות ו/או לסביות, וזה עורר בי מחשבות נוגות שמעסיקות אותי כבר שנים רבות, על היחס של נשים לנשים."

לגילי פליסקין הייתה סיבה אחרת לאי הגעתה. "הכנס נראה לי חשוב, מעניין, מגוון ופוליטי, כמה מחברותיי הטובות ביותר היו שם, כמשתתפות וכמעבירות סדנאות, ורציתי מאוד להגיע, אבל הייתי עסוקה בלאונן."

מה?!

"הייתי במרתון אוננות." גילי כותבת את עבודת התזה שלה על אוננות נשים. ובזמן הכנס הייתה בשיאה של הכתיבה. "לא יכולתי להרשות לעצמי לצאת מהבית. מבחינתי שנת 2004 הייתה מוקדשת לאוננות, ו-2005 תהיה מוקדשת לפעילות חברתית ופוליטית. מה לעשות, הכנס נפל על 2004..."

ובכנס הבא? מי יודעת, אולי אז אנסה אני לעשות דברים פרודוקטיביים אחרים, כמו לאונן, או לארגן פעילות חברתית אחרת...

תעודת עניות

למה אנחנו לא מרוויחות יותר? עד כמה אנחנו פמיניסטיות כשהן נהגות לכסף? והאם זה שאת לסבית אומר שאת צריכה להיות ענייה? נשים על סף התמוטטות עצבים | סורן ארצי

עם מנהליהם על גובה משכורות, תגמולים וקידום, בעוד נשים מתקשות ליצור את הקישור בין שוויון המקצועי לבין גודל משכורתן; וכן, כי כסף קשור בשליטה, אליה מכוונים הגברים משחר ילדותם. במילים אחרות, לכסף יש ריח אחר באפס של הגברים לעומת זה של הנשים. בעוד שבעיני גברים הכסף מסמל כוח, סטטוס, יוקרה, שליטה או עמדת החלטה, נשים רואות בכסף אמצעי, ביטחון, או מקום עבודה, ולא דווקא מטרה.

"תהליך הסוציאליזציה (חיברות) מחנך נשים לחשיבה הממוקדת בתהליך, המתמקדת ביצירת אינטימיות, שיתופי פעולה והתרכזות באנשים, כלומר, בתחושות, ברגשות וברצונות. לעומת זאת, תהליך החיברות מחנך את המין הגברי לחשיבה הממוקדת בתוצאה, כזו שמתמקדת במטרה, בשורה התחתונה, בהישגים, בכיבושים ובניצחונות, ולזה מקושר גם מושג הכסף," מנסה בן-ישראל להסביר. "השגת כסף דורשת התמודדויות, שהן אנטיטיות לאינטימיות ולשיתוף, מרפקנות, תחרות, כל מה שהוא ניגוד מוחלט להגדרת הנשיות כפי שזו נתפסת בתרבות המערבית הנורמטיבית."

דבי קאופמן (36), שבין השאר היא שותפה בהקמת האתר "נשים מדברות" שמטרתו העצמת נשים והעלאת המודעות לנושאים הקשורים בנשים באמצעות התקשורת, חושבת אחרת. היא טוענת, כי הכול תלוי באופן שבו אנו, כנשים, בוחרות להגדיר את עצמנו. "אם נשים רוצות כסף, אז זה הולך ביחד. ביום שבו החלטתי שאני רוצה כסף ושזו אינה בושה לדרוש – קיבלתי אותו. אם כל הנשים תחלטנה שהן רוצות כסף, לכולן יהיה כסף."

מיד התחלתי להרגיש אשמה, אבל שרית בן-ישראל חשבה, כמוני, שהדברים מורכבים יותר. "לפי התפיסה בחברה שלנו, משכורתה של אישה היא משכורת שנייה בתא המשפחתי, ותפיסה זו מקובעת במעמקי תת המודע של שני המינים, ושל המעסיקה והאישה העובדת. בכדי לקבל העלאה במשכורת נדרש ניהול משא ומתן, התדיינות על הכסף, וזהו מכשול רציני בפני נשים. מעבר לכך, מוסיפה בן-ישראל, "על האישה להרגיש שמגיע לה לקבל יותר כסף, שהיא הרוויחה אותו בזכות. אלא שנשים בדרך כלל עסוקות בחשיבה על מה יאמר הבוס, מה מצב החברה, למה שאני אקבל יותר אם מפטרים אחרים ומקצצים, ובטח יש טובות יותר ממני."

בן-ישראל טוענת עוד, כי ההבדלים בין המינים אינם באים לידי ביטוי רק בגובה המשכורת. בתחום ההייטק, למשל, נשים דורשות ומקבלות הרבה פחות תנאים. הפערים בין נשים לגברים בכל הנוגע לאופציות בחברה, למניות, להשתלמויות, לרכב ולחזקת רכב, מגיעים עד ל-40 אחוז. "נשים מוכנות להסתפק בפחות. רבות מהנשים עובדות במשרה חלקית, וכן משום שרבות מהן פונות למקצועות טיפוליים, כמו הוראה, עבודה סוציאלית ועוד, שמלכתחילה המשכורות שם נמוכות יותר. עובדה מצערת היא שבכל תחום שאליו נכנסות מסות של נשים, מבחינים בירידה דרסטית במשכורות."

דבי קאופמן מנסה להישאר אופטימית. "נשים מרוויחות פחות, כי מלכתחילה הן מתחילות בעמדה נחותה. המהפכה הפמיניסטית החלה רק במאה הנוכחית, ואין ספק שיש בעיה נורמטיבית, גם בחברה המערבית, באופן שבו נשים משתלבות בשוק העבודה. לדעתי, ייקח עוד זמן רב עד שיתקיים שוויון מוחלט בשוק העבודה, למרות שבשנים האחרונות הפערים מצטמצמים. מדובר בתהליך אבולוציוני שבסופו של דבר, אני מקווה ומאמינה, המצב ישתווה."

קריירה ומשפחה

במדינת ישראל מהווה המשפחה עדיין ערך עליון, ולמרות הישגי הפמיניזם, "אישה ממוצעת נעדרת לפחות ארבע שנים משוק העבודה בעקבות לידות וטיפול בילדים". אומרת בן-ישראל. גיל הנישואין בישראל הוא נמוך יחסית למדינות אחרות, לעומת אירופה, למשל, שם מקובל, שנשים מפתחות קריירה ויולדות בגיל מאוחר, או לא יולדות כלל. "בישראל מתווגות נשים כאלו כיוצאות דופן", היא אומרת, "וברור כי ברגע שאישה תוכל להקדיש את זמנה לפיתוח קריירה באופן נורמטיבי ולגיטימי, פערי התגמול בין המינים יצטמצמו באופן משמעותי."

מה קורה אצל נשים שאינן נשואות, או אצל אימהות חד-הוריות?

"נשים חד-הוריות שאינן מבוססות כלכלית חוסות בדרך כלל תחת כנפי הביטוח הלאומי, כמקבלות השלמת הכנסה או הבטחת הכנסה. למעשה, טוענת בן-ישראל, "בישראל הן זוכות לתמיכה הזו רק אם אינן יכולות לרכוש השכלה אקדמית וגם לא להחזיק ברכב. נדמה כאילו הכוונה הסמויה של המדינה היא לשמר את הנשים במצב הזה, ללא אפשרויות קידום, רכישת מקצוע ושיפור חייהן – ללא עצמאות, כסף, או שליטה."

זה מאוד מקומם. אז למה אנחנו שומעות רק את ויקי כנפו?

1904 – אוניברסיטה ידועה בארה"ב: "המדיניות היא לא לקבל נשים לאוניברסיטה מחשש שתבזבזנה את זמנו של המוסד."

1906 – "ליידיס הוס ג'ורנל": "זו עובדה שנשים הוכיחו את עצמן כלא יעילות באיוש משרות עסקיות."

1938 – מגזין "פורצ'ן": "לנשים המתפקדות כמזכירות אישיות בעסקים אין תחליף."

1989 – מגזין "פורבס": "הסקטור העסקי הגדל בקצב המהיר ביותר בכלכלת ארה"ב הוא בבעלות נשים."

2004 – מגזין "פורבס" בעברית: "המנהל הכי טוב בארץ הוא מנהלת."

2010 – הציטוט הבא תלוי אך ורק בך...
(נשים+עסקים=הצלחה/ צביקה ברגמן)

ההבנה כי נשים יכולות לעשות עסקים ממש כמו גברים ואף יותר מהם, השתנתה במהלך מאה השנים האחרונות. המונחים "השכלה" ו"עצמאות כלכלית" אכן דבקו בנו, הנשים, אך משום מה המונח "כסף" נותר עדיין הרחק מאחור. למרות שינויים בחקיקה (למשל, חוק שוויון הזדמנויות בעבודה), נשים בישראל עדיין מרוויחות פחות כסף מגברים, ולמרות השינוי בתפיסה הן עדיין נדחקות לשולי החברה הכלכלית. תהיתי אם מקור הבעיה הוא במונח "כסף", שאנו, הנשים, נוטות להרגיש אותו שלא בנוח. כולנו צריכות כסף ורוצות בו. השאלה היא עד כמה אנו רוצות, מה אנחנו מוכנות לעשות בשבילו, ואיך בכלל אנחנו מתייחסות אליו. שרית בן-ישראל, מנכ"לית S.T.S, המתמחה במסלולי פיתוח והעצמה מעשית לנשים, אומרת, כי "מושגי המפתח בחשיבה אצל נשים הם מסירות, נתינה, אמפתיה, הבנה, סובלנות, קבלה, או הכלה, ואלו יוצרים מסגרת התייחסות שאינה מקושרת לעיסוק בכסף ולהשגתו. לעומתה טוענת דבי קאופמן, עורכת ועידת ישראל לעסקים של "גלובס", דוקטורנטית ואשת עסקים, כי "אם כל הנשים תחלטנה שהן רוצות כסף, לכולן יהיה כסף." החלטתי לצאת מיד ולברר – הכעקעקתה!?

שאלה של השקפה

באמצעות החברה שלה "שחור לבן", המתמחה במחקרי שוק בתחום התקשורת האישית והעסקית בין המינים, ערכה שרית בן ישראל (47) מחקר בן שלושה חודשים, בו בדקה את ההבדלים בין נשים לבין גברים באשר למושגים שבהם הם משתמשים במסגרת העולם העסקי. כמה עובדות חד-משמעיות עלו מתוך המחקר הזה: גברים חונכו לקבל כסף בעבור עבודתם, לעומת נשים שחונכו לסייע ללא תמורה; גברים לומדים ומפנימים כי הם "שווים" את התמורה הכספית, בעוד נשים חונכו להאמין שהן שוות יותר ככינור שני, כ"עוזר כננוד", ובעיקרון, שוות פחות; ערכו של גבר נאמד על פי גובה משכורתו, בעוד ערכה של אישה נאמד על פי מידת היותה "אישה טובה"; נמצא כי גברים מנהלים שיחות

שתי הנשים פנויות באופן חלקי לפיתוח הקריירה, כמו גם לגידול הילדים. אך אליה וקוץ בה, משום שבמסגרת של מערכת יחסים לסבית הבעיה הכלכלית עשויה להיות גדולה יותר. "מדובר בשתי נשים, ושתיהן, כנשים, מרוויחות פחות", טוענת יערה חוצן. "למשק הבית המשותף שלהן לא זורמים הרבה מזומנים".

נירה (31) ודליה (26) (השמות בדויים) חיות בצפון הארץ, נשואות מזה ארבע שנים ושותפות בכול. "אמנם אין לנו חשבון בנק משותף, אך זה רק מטעמי נוחות", הן מציירות. שתיהן עובדות בדרגים בכירים בחברות מצליחות. משכורתה של דליה גבוהה מזו של נירה, אך אין הדבר מפרע או משפיע על מערכת היחסים שלהן או על ההחלטות הכלכליות והכלכליות הנעשות יחד. "מודל הגבר המפרנס" לא קיים, לפחות לא אצלנו", אומרת נירה. "אנחנו חיות בשוויון והעובדה שדליה מביאה לבית את המשכורת הגבוהה יותר, משמחת אותי ולא נותנת לי תחושה שהיא המפרנסת. גם אם הייתי חיה עם גבר, קשה לי להאמין שהייתי רוצה שיפרנס אותי. חשוב לי להיות שותפה ולהרגיש שווה", אומרת נירה.

מיכל (32) וגלית (31) מהמושב קדימה חיות יחד מזה שנתיים וחצי. שתיהן עובדות ומפרנסות את הבית באופן שווה. "גם כשאחת מאיתנו לא עבדה, לא היה לכך כל השפעה", מציינת מיכל, ומספרת על חיים שמתנהלים בשוויון מוחלט, החל בהחלטות של מה לקנות בסופר, וכלה בהחלטות הגדולות, כגון בניית עסק משותף בתחום המסעדות שהן מקימות בימים אלו ממש.

רקפת מספרת, כי "במקום העבודה הקודם שלי עוד הייתי בארון, וכשזומתי למבדקי ההערכה לצורך קידום, הייתי עסוקה בלהסתיר שאני לסבית, ובאמת לא קודמתי שם. במקום העבודה הנוכחי שלי כולם יודעים שאני לסבית, ולכן הצלחתי גם לנהל בהצלחה משא ומתן כספי, שבסיומו הרשיתי לעצמי להגיד לבוס שלי שהתעקשתי על התנאים הכספיים כי המשכורת שלי היא לא משכורת שנייה אלא משכורת עיקרית".

כדאי לזכור, כי ההחמרה במצב הכלכלי בשנים האחרונות פוגעת בנשים במידה רבה, ואף יותר מאשר בגברים. במקומות עבודה רבים מפרטים קודם נשים, ורבות מהן שיוצאות לחופשת לידה מוצאות לא פעם שאין להם לאן לחזור. נשים שנתמכות מתקציבי הביטוח הלאומי, כמו אימהות חד-הוריות, מקבלות עכשיו פחות סיוע, וכמעט כל מי שיוצא לפנסיה חווה ירידה ברמת החיים, אך נשים נאלצות להפסיק לעבוד חמש שנים לפני גברים בני גילן. קשה לדעת למה כסף לא "נדבק" לנשים, ממש כמו בשאלת הביצה והתרנגולת. שירית בן-ישראל ממשיכה להצביע על החינוך והחברה. "כל החיים חינו אותנו לטפח, להשקיע, לטפל, לתת, להתמסר ולהקריב, בעוד לגברים אמרו: תשיג, תכבוש, תרדוף, תצליח. כך קרה שהכסף התקשר בתודעה שלנו, גברים ונשים, לכוח, לשליטה, לחופש, למאבקים, לשחיתות ועוד. ואלו הם המקומות שבהם אנו, הנשים, מעדיפות שלא להימצא".

נימה בן שמחון (מימין) ויערה חוצן, מקימות פרויקט "כסף פמיניסטי". יוזמה כלכלית חדשה

מירית בן-ישראל. "נשים רואות בכסף אמצעי, ביטחון, או מקום עבודה. לא דווקא מטרה"

דבי קאופמן. "אם כל הנשים תחלטנה שהן רוצות כסף, לכולן יהיה כסף"

צריכה ועד לתספורות כלבים. לאחר ההצגה הראשונית מתחלקות הנשים לקבוצות קטנות ויוצרות שיח שבו כל אחת מקשיבה לרעותה ומבינה באילו עסקים מדובר. המטרה היא ליצור זיווגים אפשריים בין הנשים, אשר יקבעו ביניהן פגישות עסקיות בין פגישה לפגישה.

ואיך ההיענות?

"רבה", אומרת חוצן. "כיום ישנן מעל 350 נשים ברשימת התפוצה שלנו. היוזמה עוברת מפה לאוזן, דרך האינטרנט, באירועים פמיניסטיים, ודרך אמצעי התקשורת. חוצן ובן-שמחון מקוות כי מפגישה לפגישה יגדל מספר המשתתפות, וכך תגדל החשיפה של עסקיהן. חשוב לציין, כי המארגנות מפעילות את הרשת למטרות פמיניסטיות, ללא כל רווח אישי. "חשוב לנו להעביר את המסר, כי המוטיבציה הפמיניסטית היא שעומדת מעבר לפעילות עצמה", מדגישה חוצן. "בעולם העסקים כיום הגברים מנהלים עסקים בינם לבין עצמם ומשאירים את הנשים מחוץ לתמונה. כאן נכנס הפמיניזם וההכרח שנשים צריכות לעשות למען עצמן בכדי להתחזק".

משק בית לסבי

ומה באשר אלינו, הלסביות? האם אנו כפופות לאותם חוקי החיברות כמו נשים סטרייטיות, או שמא כלסביות יש לנו אפשרות להשתחרר מההבניה החברתית שמגבילה נשים בשוק העבודה? לשם כך ניסינו לבדוק האם לסביות מרוויחות יותר או פחות מנשים סטרייטיות. לדעתה של יערה חוצן, לסביות אולי מרוויחות פחות מסטרייטיות, אבל לא באופן גורף. "אני מכירה את התופעה של הלסביות המשכילות שאינן מוצאות את עצמן, אולי בגלל התבדלות, מכיוון שהאנרגיה שלהן מופנית לזיהוי המגדרי שלהן ולא להתפתחות המקצועית. אני חושבת שישנן לא מעט לסביות שכדי לא להיות מזוהות עם הפטריארכליות של עולם העבודה הן אולי מעדיפות להרוויח פחות ולא להצטייר כ"גבריות".

נשים לסביות המבוססות יותר בחייהן הזוגיים והמקצועיים, יכולות למעשה ליצור מודל חדש ושוויוני שבו

עריכת דין

עו"ד עירא הדר

מומחית לזכויות הומואים ולסביות

"יעוץ וסיוע משפטי לחברי/ות הקהילה בכל תחומי החיים, לרבות זוגיות, משפחה, הורות וזכויות אחרות

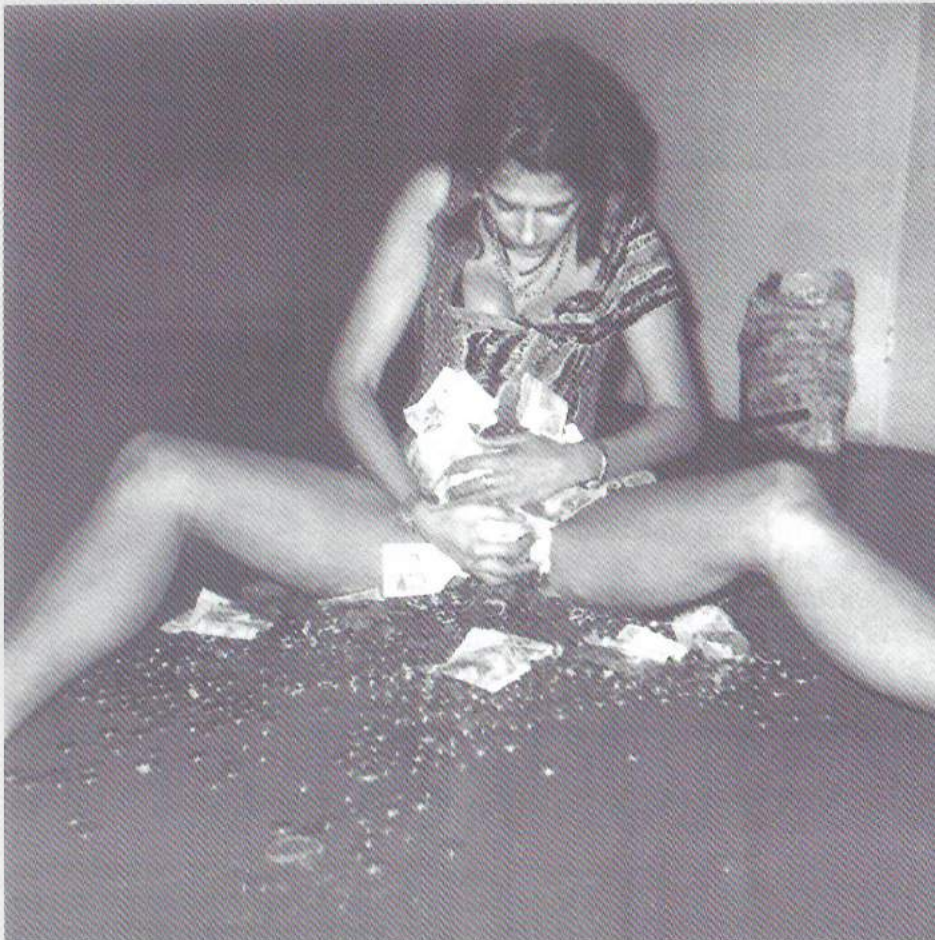
- הסכמים לחיים משותפים בין בני/בנות זוג
- הסכמים להורות משותפת
- אפוטרופסות לאמהות/אבות לא ביולוגיות/ים
- כלים משפטיים להורה היחיד/ה
- צוואות וירושות
- יפוי כח הדדיים
- חוזים בעניינים שונים
- מכירת/רכישת דירות

טלפון: 03-5280247

irna23@netvision.net.il

כמה את שווה

**הקשר בין נשים לכסף
ביצירה הישראלית
מתבטא בעיקר בעיסוק
בזנות ובעבודה
העמלנית. האמנית
הבריטית טרייסי אמין
קושרת באופן מתריס
את הכסף אל חופה
שלה, כאומרת: בסופו
של דבר, זהו המקום
שבאמצעותו נשים
משיחות כסף או מעמד**

טרייסי אמין, "I've got it all", 2000. הכוס לכספומט

הביגורפיה האישית שלה. אולם כוחה של אמין אינו טמון בחרד ההצצה שהיא פותחת אל עולם הסנסציות הפרטי; עוצמתה מצויה בקשרים שהיא טווה בין הרגעים האישיים הדרמטיים, לבין חיי היומיום ה"שגורתיים" של נשים רבות אחרות. רגע חזק כזה מונח בעבודה "I've got it all" (2000), בו הנציחה את עצמה אמין בתצלום צבע גדול, בפריים חזק שנפרש בין רגליה המפושקות. אמין יושבת שם על שטיח אדום (ובהחלט סימבולי), בתוך חלל ריק שיש בו רק שקית אחת של קניות. בחזית התצלום "מתפרקת" הקניית לאוסף של שטרות ומטבעות. אמין רוכנת מעליהם, מנסה "לתפוס הכול", כמו ילדה קטנה שאוספת אל גופה את כל הצעצועים שלה. בפעולת החיבוק הנואשת הזו מתרוממת השמלה הזעירה מעל ירכיים פגורות, שדיים נלחצות החוצה מחזייה מתוחה מדי, והפנים שקועות לחלוטין בפעולה הסיזיפית של האיסוף. שטרות הנייר הדקים ועיגולי המתכת הקרים נצמדים באקט נואש של בעלות לאבר המין של אמין. הרגע הזה הופך את הכוס לכספומט ולאמצעי ייצור. וכך, באמצעות גופה שלה מצליחה טרייסי אמין לקשור מגדר עם כסף, לקשור את הנשיות שלה והכסף למקום הראשוני, החייתי והבסיסי ביותר. זהו המקום שבו אנחנו מייצרות כסף או מעמד באמצעות המיניות והגוף: כפועלות ניקיון, מלצריות, זונות, אימהות, מטפלות ועקרות בית, וזהו המקום אליו מבקשת אמין, באקט בוטה של התרסה, לדחוף את הכסף עמוק, עמוק, כמה שיותר פנימה. שהרי כדאי מאוד שהכסף יהיה איתנו, ובתוכנו, והכי קרוב שאפשר, כי הכסף, כפי שאנחנו יודעות, הוא חזות הכול, מאז הפך העולם לאחוזה הפרטית של אלו "שיש להם הכול".

כל היצירות הורכבו מפאייטים, חרוזים, נצנצים וחומרים נשים זולים אחרים, שחברו זה לזה בעבודה עמלנית, המסמלת את מלאכות היד הקשות שבהן עוסקות מיליוני נשים בבית ומחוצה לו. מיותר לציין כי העבודות הללו זוכות בדרך כלל בתגמול כספי דל וביוקרה חברתית נמוכה. במחאה על התפיסה הרווחת, לפיה העבודה הנשית חזו אינה אלא קישוטיות עדינה ותו לא, שובצו ביצירות בנדיבות זין וכוס מתריסים. אצל יעל יודקוביץ' ("רב-איבר", 2002) נראה מקובץ יחד יער של עבודות חימר ידניות, המזכיר אוסף חודרני של זקפות. אצל הילה בן-ארי ("שפיכה ממוכנת", 2003) עיטורי הנייר התמימים הם אוסף של נשים משוכפלות, שמתזות מנקבים שונים חלב, שתן ודם. אצל טל מצליח ("לא טעים", 2003) נארגו בתוך עבודה צפופה של צבע פאלוסים גדולים ומשפריצים, לצדן כתבה מצליח את המילים: "לא אוכלת" (זין!). ואילו אצל ורה קורמן ("פרנויה ורה", 2003) זועקים מתוך טפט מצועצע של פרחים קיטשים ומפורשים מדי, אברי מין לחים המשתרגים זה בזה. להבדיל מן האמנות הישראלית, שמטלטלת את סוגיית המגדר בין הזנות לעמלנות, מביאה האמנות הבריטית את הנשים ואת הכסף למקום האישי והפוליטי. כאלו הן למשל יצירותיה של טרייסי אמין (Tracey Emin). אמין, ילידת 1963, היא מה שמכונה "white trash". היא נאנסה בגיל 13, נפלטה מבית הספר בגיל צעיר, עבדה למחייתה בעבודות מזדמנות, וכשלה לתהומות של שתייה מופרזת. בשנות ה-90 דרך כוכבה בעולם האמנות, ותוך שנים ספורות היא הפכה לאמנית מובילה ורבת השפעה. כל העבודות של אמין מתפרצות מן

למרות שהכסף הוא הציר האמיתי שמניע את הכדור קדימה, האמנות הישראלית מקדישה לו תשומת לב מועטה. העיסוק האמנותי במגדר ובכסף הוא למרבה הצער אפילו נדיר עוד יותר. העבודות שכן העזו לטפל בסוגיה זו התמקדו באחד הנושאים המבטא את החיבור הפיזי, הבלתי אמצעי והקשה ביותר שבין נשים וכסף: הזנות.

מכירת גופן היא המפלס האחרון במאבק ההישרדות של מיליוני נשים. מפתיע עד כמה הנושא הזה אינו מטריד את האמנות הישראלית, שמתקיימת במרחב שהפך לאחרונה לאימפריה של סחר בנשים. רק כדי לסבר את האוזן, מספר הביקורים ב"מכוני הליווי" עומד כיום בממוצע בארץ על כמיליון מבקרים בחודש!

עבודות שכן מטפלות בזנות, כמו עבודות הצילום של חנה סהר, מעבירות את הדימוי השגור של הזונה. בעולם הזה נמצא תמיד שיער מחומצן, כתפיים חשופות, וחצאית מינימלית מדי, שנמתחת על רגליים עירומות. לרוב מצולמת הזונה במקומות עלובים וזולים, שנושאים שמות אקזוטיים כמו "Miami Beech", על משמעויותיו הכפולות. וכמובן, איך אפשר בלי כמה לבבות ועצי דקל, שבוהקים באור פלורסנטי קר כנגד הדימוי שאותו הם מסמלים ("Miami Beech" רמת גן, 1998).

אמניות ישראליות אחרות בחרו לטפל במושג הכסף מן הזווית העמלנית. בתערוכה "אוברקפט: אובססיה, דקורציה ויופי נשכחי" (בית האמנים, 2004, אוצרת: תמי כץ-פרימן) טיפלו שורה של יוצרות כמו יעל יודקוביץ', הילה בן-ארי, טל מצליח, ורה קורמן ואחרות, בעבודת נשים, כלומר, עבודה קשה וסיזיפית.

"יש לי בת זוג דתייה ונתקלנו בשאלה שקשורה בסקס, ואני לא יודעת את מי לשאול. אולי תוכלי לעזור לי לראות אם אכן קיימת בעיה? אני קוראת קבועה של פנדורה, ופרט לחברה שלי, אני לא מכירה אף לסבית דתייה." כשהגיע אליי האי-מייל הזה, עניתי מיד שאשמח לעזור אם אוכל, ועוד לא ידעתי לאן אני נכנסת. השאלה הייתה כזו: "עכשיו, כשנפתחה חנות אביזרי מין

שתי לסביות; מלפפון אחד

א: בת הרב מתמודדת עם שאלות בהלכה לסבית (סיפור אמיתי)

כשלתנתי שאין לנו עדיין הלכה לסבית, לא תיארתי לעצמי עד לאן זה יכול להגיע. אבל אם אבא שלי הצליח להתיר לנשים לעלות לתורה וקומם עליו את הממסד הרבני, בטח אוכל אני למצוא היתר לזוג לסביות ולמלפפון תמים. על הלכות ומעשים (טובים)

הוכחה מן הכתוב. די ברור לי שכל מה שברא הקב"ה זה כדי לשמח את האדם. וכך, למרות שהלכה זה לא הצד החזק שלי, בכל זאת אני מוצאת את עצמי מחפשת למענה היתר. ואם אבא הצליח להתיר לנשים לעלות לתורה וקומם עליו את הממסד הרבני, בטח אוכל למצוא היתר לזוג לסביות ולמלפפון תמים. אני פונה להלכות בל תשחית של הרב אליעזר מלמד: "על פי התורה ישנו איסור כללי: 'בל תשחית' ועניינו – שלא להשחית דברים שיש בהם תועלת, בין אם הם דברי מאכל... אדם צריך להתייחס אל העולם כולו בכבוד ובאהבה, ולכן אפילו אם לו עצמו אין כל תועלת ממאכל מסוים, מפני שאינו ערב לחיכו, מכל מקום אין הוא יחיד בעולם. ישנם עוד ברואים, אנשים ובעלי חיים, ואחד מהם יוכל אולי ליהנות ממאכל זה..."

אני ממחרת לכתוב את תשובתי: "אפשר לומר שעיקר העניין הוא לא להשחית דבר שיכול להביא תועלת לאדם, אך אתן אינכן משחיתות, אלא להפך, עושות בו שימוש ותועלת, לכן אולי אין בעיה, אתן נותנות לדבר חיים חדשים בעצם זה שאתן מוצאות לו תועלת. אם ההשחיתה נעשית לשם סיבה חשובה, אזי אין זו השחיתה והדבר מותר. למשל, ידוע המנהג שהחתן שובר כוס מתחת לחופה, כדי שגם בעת השמחה לא יישכח הצער על חורבן בית המקדש. (עיין ברכות לא, א; שו"ע או"ח תקס, ב ברמ"א). כמו כן, אבילים מצווים לקרוע על המת, ואין בזה איסור השחיתה (ב"ק צא, ב).

אלא שכאן נכנס שיקול נוסף: האם זו נחשבת "סיבה חשובה"? לדעתי, זוהי סיבה מצוינת. בספר החינוך כתוב, כי "טעם המצווה ללמד נפשנו לאהוב הטוב והתועלת וזהו דרך החסידים, שצר להם בכל אבדון והשחיתה שיראו. לא כן הרשעים המזיקים, שהם שמחים בהשחיתה העולם ומשחיתים בעצמם." ואני ממשיכה: "אתן, בעיניי, מצויות בדרך הצדיקים, המוצאים טוב ותועלת בדבר שאולי היה רק למאכל, ואשר אתן נותנות לו מהות חדשה. אני לא יודעת אם הסקס ביניכן נחשב למצווה (אם כי אפשר להתייחס אולי ליואהבת לרעך כמוך, או למצוות חסד ונתינה), אבל אולי אפשר ללמוד מזה שבמקרים מסוימים יש צורך ומותר לעבור על 'בל תשחית'.

"וואולי הפתרון הפשוט והיצירתי הוא למצוא משהו אחר, שאיננו מאכל. 'פל אילן סרק מתר לקוץ אותו ואפלו אינו צריך לו...' (רמב"ם, משנה תורה, הלכות מלכים פרק ו'), אני מצטטת וממשיכה: "הרמב"ם אומר שאפילו עץ, אם אינו מניב פירות, מותר לקצץ אותו, ואפילו אם עושה מעט מאוד פירות – מותר. אני בטוחה שתמצאו פתרון, כי העיקר שהאהבה מנצחת. כל השאר זה סתם פרטים".

נשית וידידותית, החברה שלי רוצה ללכת ולרכוש לעצמה צעצוע. אבל בהסתמך על אכזבות העבר רציתי לשאול: איך אפשר לדעת מה טוב ונעים? מלאה בחזיונות יצירה (למה לבזבז כסף כשלא מוכרחים?...) אני מתחילה לתאר בפניה סדרה של ירקות בגדלים שונים. ירקות זה זול, נוח לטיפול, המגוון גדול, אבל אז היא עוצרת אותי: "ירקות זה אוכל."

אני עונה: "בסדר, שוטפים ומשתמשים בקונדום," אבל היא בשלה: "ירקות זה אוכל, ואי אפשר להשתמש בהם אלא אם יוכח לי אחרת, ורק על ידי אישה דתית."

אז הנה. האם יש תימוכין לקושי שלה? האם באמת יש בעיה הלכתית עם שימוש בירקות שלא לצורכי מאכל? אני קצת המומה, מסמיקה בעצמי, נזכרת שאבא שלי תמיד אמר שאנשים שואלים אותו שאלות מאוד משונות. אני חושבת להתעלם, אבל איך אפשר להשאיר זוג קדוש ללא מענה?

"אני חייבת לומר שהפתעת אותי. כשטענתי שאין לנו עדיין הלכה לסבית, ושחסרה לנו מסורת וטיפול בנושאים רלוונטיים לנו, ואיך מכניסים קדושה לקשר לסבי, ואיך מגדלים ילדים יראי שמים – לא תיארתי לעצמי עד לאן זה יכול להגיע..." פתאום אני מבינה איך אבא שלי מרגיש כשפונים אליו עם שאלה שההיגיון אומר להתיר, אבל צריך

כ"ז ב"ח 17 | תרצ"א

אהבה (כמעט) בת 20

הרבה השתנה מאז שנפגשנו בגיליון הקודם. הגירלפרינד ואני חגגנו תשעה (!) חודשים ביחד, שזה בערך 6480 שעות, או לחילופין, היריון שלם. החברות, ואם לדייק, חבורת האני-לא-מצליחה-להחזיק-יותר-משבוע-בקשר, כבר הכריזו עלינו כעל זוג נשוי. זה לא ממש משנה שכל אחת מהן נמצאת בקשר כרגע (נתון זה נכון עד רגע סגירת הגיליון), או שכולן כאחת יאמרו לך שהן מאוהבות עד מעל לראש – ובעצם, שום דבר לא יסביר את זה יותר טוב מהציטוט "אפילו סטרייטים לא מחזיקים כל כך הרבה!"

אז לא, לא התנשקנו אחרי שרדפתי אחריה בשלג, ולא נתתי לה את החולצה שלי אחרי שהרכבתי אותה על האופנוע סטיל רנג'יד שאין לי. אז איך אני יודעת שזה על אמת אם לא נפלו עליי שום כוכבים? אני פשוט יודעת. כי כשעצוב לי אני רוצה אותה, וכששמח לי אני רוצה אותה, וכשאני לא איתה אני רוצה אותה, וכשאני איתה אני לא רוצה שהיא תלך.

אולי יום אחד עוד נתחתן. אני אציע לה נישואין בשלג, אחרי שנריב והיא תצחק שהיא אוהבת אותי. או שזה פשוט יקרה, סתם ככה, בשדה של חרציות. ואולי פשוט נחיה את החיים שלנו ביחד, ואפילו לא נצטרך אישור על נייר (או מסיבה ענקית) כדי לדעת שנישאר יחד תמיד. יש דברים, לפעמים, שאני פשוט יודעת.

שנה טובה. באמת.

הנה לך, זוגתי היקרה, הוכחה לזה שלפעמים אני גם רואה את חצי הכוס המלאה, למרות שבשנה האחרונה הרגשתי שהיא ריקה לגמרי

כל כך לא התרגשנו מבואה של שנה חדשה, וביליל הסילבסטר הלכנו לישון מוקדם. ובאמצע הלילה היו קצת קיטורים, זה רוצה מוצץ, השני פיפי, קצת עשינו אהבה בשקט ואחר כך נרדמנו. אני הרגשתי נשית וסקסית עד שזוגתי העירה אותי בעדינות ואמרה לי "ממ, את נותרת..." התחשק לי לקבור את עצמי בחושך, וישר הסמקתי כאילו רק אתמול הכרנו. אבל ככה אנחנו, עדיין מגלחות רגליים. ובבוקר השנה החדשה קמתי ושאלתי את עצמי בלב: מה השתנה? ועשיתי מין רשימת מלאי שכזאת: 2 ילדים, 2 קריירה, 1 בית חדש, 1 משכנתה ל-25 שנה. עברה עלינו שנה קשה, הגדול נכנס לגן עירוני, והתוודענו למנעמים המפוקפקים של משרד החינוך, הקטן התגלה כגייזר טעון תמידית והתיש אותנו ימים כלילות, והקריירה? טוב, תודה. נקרענו שבע פעמים בסיבוב, מלהטטות בין הקריירה לאימהות, מחפשות את עצמנו, רק כדי לגלות שהיינו כל הזמן הזה ממש כאן, מנסות להישאר עם הראש מעל המים.

והשנה אפילו צלצלו אלינו מהבנק להודיע לנו חגיגת שעברנו את תקרת האשראי, ושבועיים אחרי זה התקשרו שוב לאחל לי מזל טוב ליום ההולדת: "שלום לך, לקוחה יקרה, מדברת כרמן מבנק לאומי, אנחנו כאן בבנק רק רצינו לאחל לך שימייך יהיו שטופי אור, בריאות ואושר, ושתדעי רק שמחה ושיהיה במזל טוב" – בחיי שהתרגשתי, ואפילו שמרתי את ההודעה.

כי מי יאמין לי? ועוד עם שם כמו כרמן? נזכרתי שבשנה שעברה רציתי להיות סופרת ושחקנית, אבל זה בדיוק מה שרציתי לפני השנה שעברה, וגם לפני, אז מה השתנה? אולי רק העניין הפעוט הזה של הצונמי, שבא לנעול את השנה שעברה ולהזכיר לנו שאנחנו גיוקלחים קטנים, זבובים על ישבן האנושות. ישר רצתי לחדר הילדים והתבוננתי בהם אסירת תודה לאלוהים, שמכבדה עלינו בקטנות אבל בגדול ממטירה עלינו חסדים. והנה לך, זוגתי היקרה, הוכחה לזה שלפעמים אני גם רואה את חצי הכוס המלאה, למרות שבשנה האחרונה הרגשתי שהיא ריקה לגמרי. אבל זאת הייתי רק אני, כנראה, סתם עוד אימא עייפה לילדים קטנים, שמנסה גם להגשים את עצמה.

רק רציתי לאחל לכולכן שנה טובה, שימייך יהיו שטופי אור, בריאות ואושר, אהבו את ילדכן, אהבו את עצמכן, ומה שתמצו – שיהיה. זה כתוב בתורה, וגם בגמרא, ילדים זה שמחה, גם כשעצוב.

אני לא חושבת שאשכח אי פעם את מה שדוד שלי אמר לי

למה באמת חשוב לי לדבר על הלסביות שלי כל כך הרבה? הרי אני לא אשנה את כל העולם, אבל אם אצליח לשנות רק כמה דעות, של כמה אנשים, במשפחה, בבית הספר, ובכלל – זה בכל זאת משהו / יובל, בת 17 בלבד, מסבירה למה חשוב לחיות מחוץ לארון

אני לא חושבת שאשכח אי פעם את מה שדוד שלי אמר לי בדרך חזרה למלון. זה היה כשביקרתי לפני כשבועיים באנגליה, בבר-מצווה של בן-דוד שלי. התלבטתי אם לנסוע. בפעם שעברה שהייתי באנגליה יצאתי מהארון לפני המשפחה המורחבת. אז הם עוד לא הגיבו כל כך, הם היו קצת בהלם. מה? קרובת משפחה מ"בית טוב", דתי, עשיר, משכיל, היא לסבית? אבל הפעם הם כבר עיכלו את הרעיון המזעזע ובאו, כך הסתבר, די מוכנים ל"קרב על הדרך הסטרייטית".

נחזור לדוד. היה די מאוחר בלילה. היינו צריכים ללכת בערך חצי שעה כדי להגיע למלון מהבית שבו אכלנו. דיברתי עם דודה

שלי, שהיא די פתוחה לנושא. היא שאלה במה אני עסוקה בזמן האחרון, ואני סיפרתי לה על החברים שלי, על בית הספר, על "הבית הפתוח" ועל "פנדורה", שהוא עיתון לסבי. ואז, הדוד שלי, שהלך לידינו ועד כה לא התערב בשיחה, אמר: "מה, יש דבר כזה?"

"כן, יש דבר כזה", אמרתי לו.

"מי קורא את זה בכלל, הרי אין בכלל לסביות!" "תתפלא", אמרתי, "אני אישית מכירה כמה מאות, ובישראל בכלל יש עשרות אלפים!" הוא התחמם, "אני חושב שזה מחליא שסדום ועמורה מקבלת לגיטימציה בישראל!" ואז גם אני התחממתי (השיחה הזאת הייתה אחרי יום מלא בהערות "קטנות" מכל בני המשפחה כמעט על הנטיות המיניות שלי) ואמרתי: "ולי בא להקיא מאנשים כמוך..."

שאר השיחה התנהלה בערך ככה:

דוד: "זה לא טבעי"

אני: "זו תופעה שקיימת בכל העולם, בכל החברות ואצל כל בעלי החיים מאז ומתמיד."

דוד: "התופעה היחידה שקיימת בכל החברות מאז ומתמיד היא זנות."

אני: "אתה טועה. אם תקרא קצת לפני שאתה מדבר איתי, תתפלא לגלות שאנחנו כבר לא קבוצה קטנה, מבוישת ומבודדת, אלא קהילה שיש בה גם רופאים, עורכי דין, פסיכולוגים ועוד גיין, שהם אנשים נורמליים לחלוטין. לפחות אחד מכל עשרה אנשים בעולם הוא או היא הומו או לסבית."

דוד: "רק שרובם סותמים את הפה, כמו שגם את צריכה לעשות."

אני: "אני לא צריכה להתבייש בכלום, אני לא עושה שום דבר לא בסדר. אם כבר אתה זה שצריך להתבייש בגלל שאתה כל כך אטום לדרכים שונות משלך."

דוד: "זו בסך הכול בעיה הורמונלית שאת לא צריכה להתגאות שאת חולה בה, אם את באמת לסבית, ואני לא מאמין שכן, זה יעבור לך, זה סתם פוזה. אבל אם את לא יכולה לסתום, לפחות אל תדברי על זה ליד ילדים קטנים שעלולים להיות מושפעים."

אני: "אם זו בעיה הורמונלית אני לא אוכל להשפיע עליהם בכל מקרה, אבל זה לא, זה מורכב מהרבה דברים."

דוד: "אני בז לכך!"

אני: "אני שלמה לחלוטין עם מי שאני ועם מה שאני. אם יש לך בעיה, זו הבעיה שלך בלבד!"

דוד: "אני יחסית פתוח!"

ואז חשבתי, שאם הוא יחסית פתוח (לא שאני כל כך בטוחה לגבי זה), מה זה אומר על הרבה אנשים אחרים? ולמה באמת חשוב לי לדבר על הלסביות שלי כל כך הרבה, הרי קשה מאוד ולפעמים בלתי אפשרי לשנות אנשים שחיים חמישים ושישים שנה ויש להם דעות כאלה.

ואז הבנתי משהו: אני לא אשנה את כל העולם, אבל אם אצליח לשנות רק כמה דעות, של כמה אנשים, במשפחה, בבית הספר, ובכלל – זה בכל זאת משהו. כי כשיפרתי לבני הדודים שלי (בני העשרה והעשרים) שאני לסבית, הם לא כל כך נבהלו. הם קצת הופתעו, שאלו אם אני לא עובדת עליהם, ואחר כך קיבלו את זה. לכן כל כך חשוב לי להיות מחוץ לארון, כדי להשפיע על החברה (בעיקר הצעירה) לקבל את האחר. כי ככה יש סיכוי שלאט לאט, בעוד כמה וכמה שנים, נוכל לחיות בעולם טוב וסובלני יותר, וזה יהיה גם בזכותנו – כל אותם אנשים שחיים מחוץ לארון, למרות הקושי.

תחילת השנה, תחילת ינואר. לילה. אני שוכבת במיטה, מכורבלת כנגד גופו הקטנטן של בועז. בצדו השני ישנה אשתי, ואני ערה אחרי הנקת לילה, מקשיבה לנשימתו, לנשימתה. המשפחה הקטנה שלי. בחוץ זולג הגשם על כל החלונות, בכל המרזבים. ששש... אני לוחשת לו, צליל מהרחם, הצליל של גלי האוקיינוס, האימא הגדולה, בוראת ומחריבה באחת. מנסה להרגיע אותו ולהירגע בעצמי.

לפני חודש התחלתי לחשוב על הדרך בה אני רוצה לציין מלאת עשור ליציאתי מהארון. איך מציינים ארוע כזה? זה קרה ב-22 לדצמבר 1994, הלילה בו הבנתי שמותר לי להיות מי שאני, שזה בסדר. ה-22 הוא הלילה הארוך בשנה, היום הקצר ביותר. סולסטיס, באנגלית, יום מפנה, בעברית. לאחריו ילכו הלילות ויתקצרו, עד שיגיע יום המפנה של הקיץ, בדיוק כעבור שישה חודשים. אלה חגי האדמה, חגי המכשפות, חגי הטבע הקדומים ביותר, החגים האמיתיים. חנוכה, כריסטמס, אלה רק תירוצים להאיר את הלילות החשוכים, לנסות לדחות קצת את החשיכה שנופלת כאן כבר בסביבות ארבע וחצי אחר הצהריים. אצל האמריקנים, אפילו הסנטה קרוזים שוחרי איכות הסביבה, זה שיגעון אמיתי. לקראת חג המולד מתכסה כל מדשאה בפסלי תאורה גדולים עד ענקיים של סנטה קלאוס והאיילים שלו, בלונים מוארים של אנשי שלג ואשוחים שכוכב זוהר מעליהם, וכל חזית בית מתקשטת באורות צבעוניים, כשנוריות קטנטנות מהבהבות ומאירות את עצי חג המולד שבתוך הבתים. האורות האלה מביסים בקלות את נרותיו הזעירים של חג החנוכה, שניבטים מחלון או שניים גם פה. ואלה גם אלה, על יופים המגלומני או הצנוע, אינם בעיני אלא הד לפחד

ילדותי ידוע ומוכר, הפחד מהחושך.

הפגאנים לא פוחדים מהחושך. ואם כן, הם לא נלחמים בפחד הזה. זוהי מהות הדרך הפגאנית, ללכת עם הטבע, להתבונן בהשתקפות שלו שבתוכנו. וכך החלטתי שהדרך הטובה ביותר לחגוג את יום השנה ליציאתי מהארון תהיה בטקס סולסטיס, שמעולם לא יצא לי לחגוג קודם לכן. והנה, ידידתנו סוזן מורואו, עורכת טקס כזה בדיוק בטיפי שלה, ופתאום מסתבר שהיא עורכת אותו לא ביום החג עצמו כי אם כמה ימים לפני כן, ב-18 לחודש, היום בו ימלאו לבועז חודשיים. אני מחליטה שאני רוצה

את המשפחה שלי איתי. טיפי הוא אוהל טקסי של האמריקנים הילידים ("האינדיאנים") בצפון אמריקה. הטיפי הוא גם רחם, המציאות שבו היא מציאות אחרת. צורתו צורת חרוט, ובתוכו אזור ישיבה מוגבה, מסביב למדורה. גם בלילות הקרים ביותר, חם שם. אני נכנסת לשם, ומיד מרגישה שנכנסתי לתחום אחר, תחומן של הנשמות. אני לא מכירה את האנשים האחרים שיושבים שם בשמותיהם, בעיסוקיהם, בכל הפרטים הקטנים שמרכיבים את הדימוי שלנו על אנשים אחרים. ואין לי צורך בכך. אני מרגישה שכולם חברים, מכרים ותיקים, גם אם רק לשעה אחת.

נחזור רגע אחורה. אנחנו יוצאות מהעיר בשעת אחר צהריים מוארת וחמימה. אל האזור המיוער בו מתגוררת סוזן. אנו מגיעות כעבור זמן קצר בשעת דמדומים קריירה, ועד שאנחנו נכנסות אל הבית, ערב חשוך וקר יורד על היער. בועז מתחיל לצרוח. מימי ואני מוצאות חדר קטן מוסק ומלא

כריות ושטיחים רכים, ואני מניקה אותו. זה לא עוזר, ושעת הטקס מתקרבת. מימי, שהתכוונת למצב בו תצטרך להישאר איתו מחוץ לטקס, מגרשת אותי מהחדר. אני יוצאת מהחדר, ומוצאת את ג. מכרה שלנו, אימא אדמה אמיתית. היא הגיעה לטיפי של הילדים, שנערך קודם לכן, עם שתי בנותיה, והיא ישובה בישיבה מזרחית על הרצפה, מניקה את בתה בת השנה. אני מתנפלת עליה כמוצאת שלל רב, בוודאי הניסיון שלה יעזור. היא מספקת כמה עצות, ובסופו של דבר, לבקשתי, נכנסת לחדר. איתה נכנסת עוד דולה, ואני מנסה להתרחק, להתכונן לטקס, אבל ממשיכה לשמוע את הבכי שלו בראש שלי. עד שסוזן דוחקת בי, ואני מתרצה, ויורדת לטיפי. "הכול יהיה בסדר", היא אומרת, "את צריכה לא לשמוע אותו עכשיו."

אני נכנסת לטיפי, ושלווה פתאום נכנסת בי. ואני מבינה למה אני דואגת כל כך. אני לא מרשה לעצמי לא לדאוג, כי אימא שלי תמיד דאגה, וכך אני רואה את האימהות. אימא שאינה דואגת היא אימא רעה. האמת היא שאין לי מה לדאוג. מימי תסתדר, אני יודעת. אם אני רוצה להיות בטיפי, כדאי לי להיות בו כל כולי. נדרש קצת זמן, אבל אני עושה את זה, וכשמגיע מקל הדיבור אליי, אני מבינה גם למה בחרתי לחגוג את יום הולדתי העשירי בדיוק כאן ועכשיו.

בעשר השנים האלה הספקתי להיות פעילה במי-יודעת-כמה ארגונים וקבוצות, לכתוב את הטור הלבסבי הראשון בארץ, לפרסם קובץ סיפורים, להתאהב ולהתאכזב ובסוף למצוא את אהבתי חיי, לקנות איתה בית, ואפילו ללדת. סיימתי תואר והחלפתי קריירה, בהצלחה די מרובה. עברתי עיר ואחר כך עברתי יבשת. ועכשיו, הגיע הזמן שאצא שוב מהארון, בתור האימא שאני. לא אימא אדמה, לא כזאת שיודעת בדיוק מה לעשות (אבל לפעמים קולעת בול), כזאת שלפעמים קוראת עיתון או מדברת בטלפון בזמן הנקה (אבל גם נהנית לראות את הפרצופים הקטנים שלו), כזאת שהאימהות בשבילה היא כישרון נלמד, לאו דווקא מולד. זו האימא שאני: אימא אוהבת ואימא שמנסה לאזן בין הצרכים של הבייבי שלה לבין הצרכים שלה. אימא שזקוקה לכמה רגעים או שעות של חופש מדאגה לתינוק, כדי להתחדש, כדי להיות טובה יותר. לעצמה ולכל השאר. זו האימא שאני, וזה בסדר גמור.

בתום הטקס אני חוזרת ומוצאת את בועז ישן על גופה המחבק, הרדום, של מימי, עטוף בשמיכה

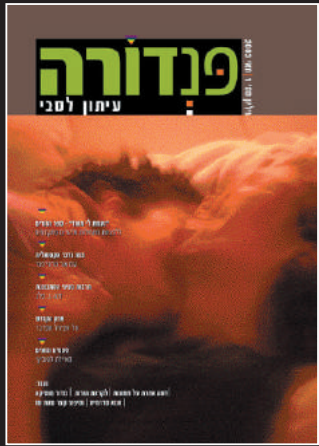
פרוותית. כשאני מעירה אותה היא מספרת שג. ובנותיה התחילו לשיר צ'אנטיס, שהדולה התחילה לתת עצות, ושבעו בכה עד שהיא ביקשה מכולם ללכת, ונשארה איתו לבד. הנה

זה קרה ב-22 לדצמבר 1994, הלילה בו הבנתי שמותר לי להיות מי שאני. בדיוק עשר שנים אחר כך אני מבקשת לחגוג את יציאתי מהארון בטקס הסולסטיס, הלילה הארוך בשנה, בעקבותיו אני מסכמת את הישגיי בעשור הזה ואת האימהות החדשה שלי

האישור שלי, חשבתי וסיפרתי לה על התובנות שלי.

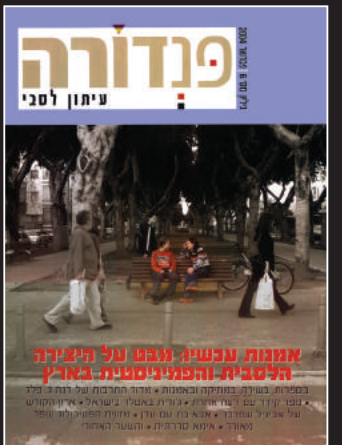
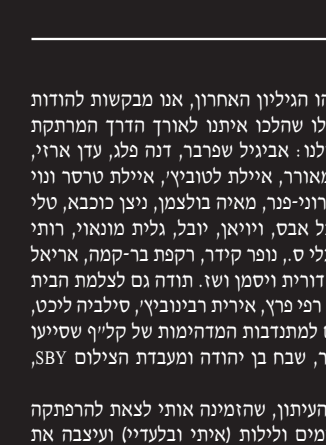
סולסטיס הוא חג החושך הגדול. זה הזמן להתכרבל עמוק באדמה, לתת לדברים להתבשל על אש קטנה, עד שיעלה ויצוץ ניצן קטן ועוד אחד ופתאום יהיה אביב, והכול יפרח. תחילת ינואר עכשיו, אני כבר יכולה לראות איך הבוקר עולה מתוך הערפל הקליפורני, דקה ועוד דקה מוקדם יותר. אני מתמתחת כנגד גופו הזעיר של התינוק שלי. אני מתקשה למצוא את התנוחה הנכונה. הוא זקוק לי, ואני צריכה למצוא מקום נוח לראש, ליד, לצוואר. בינתיים אני מקשיבה לקולות הנשימה שלו ושלח, לקולות הגשם והרוח שבחוץ. זו המשפחה הקטנה שלי. מעשה ידיי במשך עשר שנות חיי האחרונות, אולי במשך כל שלושים וחמש השנים של חיי. כל יום צופן משהו חדש.

נ.ב. תוך כדי העבודה על הטור, קראתי את הידיעה הנפלאה על זכייתן של טל ואביטל (ועירא כמובן) בבגין האימוץ. זהו בחלט יום מפנה. תודה לכן!

פנדורה

יוצאת להפסקה

מערכת עיתון פנדורה מצטערת להודיע לקוראותיה. כי עקב קשיים כלכליים ובמטרה שלא להיכנס להפסדים. העיתון יפסיק פעילותו עד להודעה חדשה. במהלך השנתיים בהן הופק העיתון מכספי תרומות ובעבודת התנדבות. לא צלחו המאמצים למציאת תרומות ארוכות טווח ומקורות מימון מסחריים.

פנדורה הוא העיתון הלסבי היחיד המופק כיום בישראל. שאיפתו של פנדורה הייתה לפנות לקהל לסבי רחב ביותר. מתוך הנחה שעיתון המיועד כולו לאוכלוסייה הלסבית יוכל להכיל פניות ללסביות ממגזרים שונים. ולמשפחותיהן. זו הגיליונות שהופקו זכו לתגובות נלהבות ומפתיעות.

אנו ממשיכות במאמצים למציאת מימון לעיתון. ומקוות להחזיר את פנדורה לפעילות בהקדם.

להזמנת גיליונות השנה האחרונה. לתרומות ולעזרה בשיווק פנדורה אפשר לפנות לטלפון: 050-7512840. או לפנות בדוא"ל: pandora2003@walla.co.il

דבר אחרון, בינתיים

ערב סגירת הגיליון ה-12 של "פנדורה", לאחר שנודע לנו כי זהו הגיליון האחרון, אנו מבקשות להודות מכל הלב לכל הנשים היקרות שתרמו מזמן ומכשרונן, ולאלו שהלכו איתנו לאורך הדרך המרתקת שעשינו בשנתיים האחרונות; לכותבות הקבועות והמסורות שלנו: אביגיל שפרבר, דנה פלג, עדן ארזי, דליה מרקוביץ, ענת פיין-גוטה, דנה שבת, יסמין מקס, עופר מאור, איילת לטוביץ, איילת טרסר ונוי גבאי; לכותבות והיוצרות שהתארחו בחלק מהגיליונות: אור מרוני-פנר, מאיה בולצמן, ניצן כוכבא, טלי אפל, מלי כספי, יערה חוצן, ענבל נהרי, אורית פוטשניק, מיכל אבס, וויאן, יובל, גלית מונאוי, רותי אינגרמן, סמירה סאראית, יעל משעלי, טלי ליסק, סיסטר די, גלי ס., נופר קידר, רקפת בר-קמה, אריאל פורטוגו, עדי שפירא-פאינס, אורלי אלכסנדר, גלי לנדסברגר, דורית ויסמן וזו. תודה גם לצלמת הבית (לשעבר) תמר טל, ולצלמות גלית לוינסקי וסיגל יהודה, לאמנים רפי פרץ, אירית רבינוביץ, סילביה ליכט, גיא הכט, שלומית קאופמן ומיכל מייבלו. תודה מעומק הלב גם למתנדבות המדהימות של קל"ף שסייעו בהפצת העיתון, לשרון שטרן ואלנה קנטי, רויח אייל פרולינגר, שבה בן יהודה ומעבדת הצילום SBY, גלריית ארטספיס, אייל פנקס, ניני וואלי שרון, ואורי צ'חנובר.

באופן מיוחד אני (לילך) רוצה להודות לנילי יקר, ממייסדות העיתון, שהזמינה אותי לצאת להרפתקה המרתקת ולערוך את "פנדורה", ליעל רוזן (בן-ארי) שישבה ימים ולילות (איתי ובלעדיו) ועיצבה את דמותה של "פנדורה", ובמיוחד לעינב זילבר, עורכת המשנה הנאמנה שלי, שהפיקה וכתבה (בכשרון רב), ארגנה ותמכה, בי ובכולנו, ובכל רגע פנוי.

כולנו ביחד עשינו יש מאין, ואנו מקוות שזויה רק פרידה זמנית ושניפנש שוב בקרוב.

שלכן,
עינב זילבר ולילך גליל

אחותי עכשיו חבט על הימורה
הלסבית והפמיניסטית בארץ

אסתר וסבתא דרור / עיני דובי • משמחת הדין של האשה / עופר מאור
• אסתר מרדכי ופמיניסט / דליה מרקוביץ • דמאש עשן רכוב / אילת טרסר
• דמאש רכוב / אילת טרסר • אילת טרסר • אילת טרסר